Anul V. No. 16. 30 Aprilie. 1862.

JURNAL,

PENTRU RESPANDIREA SCIINȚELORŬ NATURALE ÎN ROMÂNIA.

Redigeat
de

Professor Dr. Iuliu Barașu și D. Ananescu.

Omulu și pămîntul.

ARTICOLULŬ VIII.

Oare pămêntulŭ a îmbătrinitŭ?

Numaĭ traimŭ în acellŭ timp în care pămêntul s'a privit ca o ființă viă, fiind suppus la tóte accidentelè care se'ntîmplă în cursul vieței uneĭ ființe însuflețită; acum s'ar părea bizar (ciudat) că să aibe cineva asemenea ideĭ; dar a fost un timp în care chiar ómeniĭ de sciințe, aveaŭ acéstă opiniune. Eminentul filosof antic, marele Aristotel, dicea că tóte stelele, și pămîntul no-

sîru sunt nîsce corpurî însufleţite; chiar şi în secolul trecut, uniî aŭ esplicat fluesul şi reflecsul mărei, acest fenomen care s'arată în tóte ḑilele regulat la un interval de 6 ore, ḑicând că a-sta provine fiind-că pămîntul (ca un animal) bea şi îngite o parte a océnuluî şi peste 6 ore (césu) o dă inapoĭ; alţi aŭ ḑis că pădurile sunt periĭ pămêntuluĭ, că cutremurile provin fiind-că pământul (ear ca un animal viŭ) se bolnăesce şi ellŭ câte o dată, având frigurĭ, atuncĭ ellŭ tremură. Acum asemenea ideĭ ni se parŭ ridicule; cu tóte acesta cutezăm noĭ a tracta în acest articol cestiunea: daca pămîntul a îmbătrînit.

Trebue să ne esplicăm ca să nu fimŭ şi noĭ isbiţĭ de biciul ridicululuĭ, care este acum în lume biciul cel maĭ simţitor.

În cursul esistinţeĭ fie căraĭ fiinţe organice (fie plantă fie animalŭ) găsim differite epoce, adecă a nascereĭ, a copilărieĭ, a tinereţeĭ, a vîrsteĭ mături şi a bătrîneţeĭ. În cea d'întîiŭ, adică a copilărieĭ şi a tinereţeĭ, corpul este móle, individul este supus la felurimĭ d'acidente grave, la maladiĭ (bóle) fórte periculóse, care sgudue într'un mod teribil esistenţa încă fragetă în acéstă vîrstă; dar forţia productive este fórte mare în tinereţe. Pe urmă, în timpul meḑiŭ al esistenţi, în epoca numită vîrsta bună, corpul s'a intăritŭ, este deja format, individul a ajuns la cel maĭ mare grad al desvoltăreĭ salle, acum viéţa devine maĭ regulată, sguduiturile periculóse se 'ntîmplă rarŭ şi organismul posedă tóte forţiele salle, pe urmă vine epoca bătrîneţeĭ; în acéstă epocă, organismul începe parcă a se împietri, corpul pierde din ḑi în ḑi maĭ mult din puterile sale; cursul vieţeĭ numaĭ merge regulat, ca maĭ nainte; maĭ cu sémă forţa productivă s'a slăbit cu totul şi asia decadinţa şi împietrirea progresivă 'nainteḑă din ḑi în ḑi maĭ mult, pênă când corpul organic a perdut cu totul scînteia vieţeĭ care il ţinea până acum; a devenit o fiinţe neorganică; planta s'a veştejit, arborul s'a uscat şi animalul saŭ omul a murit.

Dacă privim acum cu atenţiune istoriea fisică a pământuluĭ, precum o arată Geologia, o să vedem că putem prea bine să vorbim de copilărie, de tinereţe şi de vîrsta bună a pămîntuluĭ; fiind-că era un timp când globul pămîntesc era încă móle ca o cocă. Asta era timpul primitiv când pămêntul avea în neuntrul luĭ şi pe suprafaţa sa, o căldură immensă care n'a permis nicĭ unuĭ animal a trăi, nicĭ uneĭ plante a înflori pe pămînt chiar nicĭ oceanul n'a esistat încă, fiind-că căldura pămêntului era aşia de mare în cât n'a permis apeĭ să rămîie în starea fluidă şi pămêntul era încongiurat d'un océn de vapor, parcă era învelit într'o mare bae de vapor. — Mult maĭ pe urmă, când suprafacia pămîntuluĭ s'a răcit într'atîta în cât apa a putut se remîie în stare fluidă, tocmaĭ atuncĭ aceste imense cuantitaţi de vapóre care aŭ înconjiurat pămîntu, s'a scimbat într'un ocean fluid şi s'a precipitat (aŭ căḑut) în jos, atuncĭ tot pămîntul s'a acoperit cu oceanu; nicĭ o palmă de loc uscaţ nu s'a găsit pe pămênt, ci tocmaĭ maĭ tîrḑiŭ încóce încolo micĭ insulĭ aŭ început a eşi prin marĭ sgudurĭ din sinul oceanuluĭ, fiind împinse afară de focul interior allŭ pămêntuluĭ. Aşia dar pămêntul era atuncĭ un glob apos arătând numaĭ nisce grupe (adunăturĭ) d'insule micĭ (precum o vedem acum în Oceanica) n'având nicĭ un continent. Acéstă epocă a esistinţeĭ pămêntuluĭ c'o căldure imense, c'o fluiditate (moliciune) peste măsura şi cu mare sguduiturĭ, putem s'o numim epoca capilărieĭ a pămêntuluĭ.

Cu nenumăraţi secolĭ maĭ pe urmă, pămêntuluĭ s'a răcit încă maĭ mult pe suprafaţa sa, care s'a şi întârit maĭ mult formînd ca nisce continente marĭ; acum aŭ început a se produce nenumărate ánimale şi plante. Acéstă epocă a esistinţeĭ pămêntuluĭ cu desvoltarea luĭ progresivă cu forţele producţiuneĭ salle immense, putem s'o o numim epoca junieĭ saŭ tinereţeĭ pămîntuluĭ. Ear aŭ trecut nenumăraţĭ secolĭ, pe când suprafaţia pămîntnluĭ s'a întărit şi s'a consolidat maĭ mult, continentele celle marĭ priimind configuraţiunile (formele) lor d'acum; pămentul n'a maĭ produs forme organice nuoĭ, dar nicĭ nu s'a maĭ aretat acelle cataclisme, acelle sguduiturĭ teribile care aŭ dărîmat maĭ nainte în maĭ multe rîndurĭ suprafacia sa îngropînd tóte fiinţele viĭ sub ruinele uneĭ lumeĭ aflînduse în colvulsiunile celle maĭ teribile; acéstă epocă, o putem numi epoca virile sa a vîrsteĭ bune a pămentuluĭ.

Eacă că am ajuns a justifica cestiunea nóstre adecă întrebarea daca pămîntul a ajuns deja în epoca sa de bătrâneţe, saŭ nu?

Ca se respundem la acésta, şi să fim înţe-

leşi în respunsul nostru, trebue să naintăm următórele observaţiunĭ.

Sunt nisce argumente astronomice şi botanice fòrte ingeniόse care probă că, de la începutul timpurilor istorice, adecă de la timpul luĭ Sanchoniatou, a Faraonilor şi maĭ nainte, pămêntul nu s'a răcit nicĭ cu a ḑecea parte a unuĭ grad din termometrul luĭ Reaumure. Aşia dar tóte ḑicerile ómenilor despre timpurile de maĭ nainte că eraŭ maĭ calde de cât acum, nu sunt adevărate, din contra, domină pentru fie-care loc allŭ pămîntuluĭ o temperatură care rămîne nevariabilă chiar în cursul seculilor. (Altă dată, vorbind despre observaţiunele Meteorologice din ţérra nóstră, o se desvoltăm acésta maĭ pe larg.) Pe d'altă parte se găsesc în pămênt argumente fórte curióse care probă, că altă dată (în nenumerate secolĭ naintea începutuluĭ timpurilor istorice), climele pământuluĭ eraŭ maĭ calde de cât acum; apoĭ ca îndată grămeḑĭ imensĭ de ghieţoe (Glacièrs) aŭ venit într'un mod fórte pripit de la nord, putem se ḑicem ca un potop de giaţă care a îngiaţat şi amorît fiinţele vie ce aŭ trăit atuncĭ pe continent, maĭ cu seamă pe emisfera nordică (în Europa, nordul Asieĭ şi Americeĭ). Dup'acéstă epocă de Ghieţoe (époque des glacièrs) ear s'a îndulcit clima pămêntuluĭ maĭ cu seamă în emisfera norduluĭ, însă n'a maĭ putut s'a ajjungă la înălţimea căldureĭ care a avută înnaintea sosireĭ epocĭ Giehţoilor.

Pentru maĭ bună înţelegere, o se punem aci unele dintr'aceste argumente; la anul 1804 a găsit Naturalistul P a l a s în nordul Siberieĭ în nisce grămădĭ immense de ghiaţă eternă care nu s'a topit acolo de m i ĭ d e a n ĭ, cadaverul unuĭ Elefant gigantic numit Mamuth, a căruie spece nu maĭ esistă acum pe pămênt, de aceea numescŭ acest elefant cu numirea de Elefant antedeluvian (Elephas primigenius); acest elefant d'o mărime monstruóse, a remas îngropat acolo sub ghiaţă împreună cu carnea, pelea şi părul seŭ lînos, miĭ de annĭ. Carnea Mamutuluĭ era însă într'o stare aşia de próspetă în cât un geolog drept curiositate, a mâncat un biftec fript d'acéstă carne. Eacă un adevarat Beftec ante deluvian! Dar scheletul luĭ se conservă şi acum în Museul de istoriea naturală din Petersburg. Un fenomen analog s'a găsit în nordul Americeĭ; adecă într'o climă în care nu póte să trăească acum elefanţĭ (care cerŭ o climă caldă) se găsesce în pămênt remăşiţe d'un alt-fel d' Elefanţĭ antedeluvianĭ care se numesc Mastodonţĭ giganticĭ (Mastodonteus giganteus); acolo se găsesce şi un fel Renocerĭ (Rhinoceros tichorinus), o formă gigantică de Cerbĭ şi de Urşĭ care iar nu maĭ esistă pe pămênt şi specele care le samenă, esistă numaĭ acum în climele calde. Ba încă, ce este şi maĭ curios, aceste animale antedeluviane înghieţate şi îngropate sub giaţa eternă, în piciore ţiind capu în sus; la altele (s. e. la Mamuth) s'a găsit în stomac încă remăşiţele de mâncare, care animalul le a mîncat inaintea peireĭ salle pripită.

Eacă şi un alt argument despre epoca ghieţóelor, care a precedat epoca actuală a pămêntuluĭ. În multe locurĭ în Siberia, Germania şi Poloniea şi chiar în munţiĭ Elveticĭ se găsesc nisce petre fórte marĭ (câţe o dată de mărimea uneĭ case cu duoe caturĭ), care staŭ pe câmpŭ ast-fel în cât este învederat, că aceste petre nu sunt născute unde se află, ci cărate d'într'un alt loc, maĭ cu seamă din ţerrile polare cu care aŭ o mare analogie în composiţiunea minerală. Aceste petre sunt cunoscute sub numirea de **b l o c e e r a t i c e** (blocs erratiques). Dar care era forţiă cărătóre immense care a putut să care asemene mase enormă de pétră? Aice Geologia respunde: că la numita catastrofă ce s'a întâmplat în epoca ghieţoelor când aste ghieţoe immense a nevălit peste Europa şi Asia, aŭ rupt bucăţĭ enorme de petre din munţiĭ polarĭ de la Spitzberg, Groenland etc., şi le a cărat către Sud; pe urmă la sfârşitul aceste epoce, când ghieţoele s'aŭ topit în Germania, Polonia, Elveţia etc., bloci de petre ne maĭ putînd 'nainta către sud, aŭ remas în locul unde ghieţoele le aŭ adus.

Aşia dar, resultatele acesteĭ cercetărĭ sunt celle următóre:

1. În nenumeratele seculĭ care aŭ precedat sosirea omuluĭ pe pămênt, a domnit pe globul nostru o căldură mult maĭ mare de cât aceea ce domnesce acum; de aceea, aŭ putut să trăească atuncĭ în Sibiriea şi nordul Americeĭ Elefantul Mamuth şi Mastodon, precum şi Rinoceriĭ care acum trăesc numaĭ în climele calde.

2. Către sfârşitul acestor secolĭ antedeluvianĭ, a venit îndată o răcire fórte pripită pe

pământ, produse prin năvelirea ghieaţoelor (glaçons) de la marea polară nordică, care aŭ acoperit maĭ tótă emisfera nordică, îngropînd atuncĭ sub ghiaţe, maĭ tóte animalete ce aŭ trăit atuncĭ pe acéstă emisferă; apoĭ unde ghiaţa nu s'a topit, aceste animale antedeluviane îngropate, s'aŭ conservat prea bine împreună cu carnea şi cu pelea lor, miĭ de anĭ.

3. Dopă terminarea epoceĭ ghiaţoelor; temperatura pe suprafaţa pământuluĭ ear s'a îndulcit, emisfera nóstră a devenit ear bună de locuitŭ pentru animale, însă d'atuncĭ terperatura emisfereĭ nordice nu s'a maĭ rădicât la înălţimea eĭ de maĭ nainte; de aceea nu maĭ trăesc acum în Europa Elefanţĭ şi Rinocerĭ ca maĭ nainte.

4. Că dupe epoca Ghiaţoelor în care pământul a pierdut tóte animalele ce esistaŭ pe dînsu, ear s'a încălḑit şi atuncĭ o viéţă nuoă a început să se manifeste pe dînsul, care n'a maĭ fost întreruptă d'atuncĭ până'acum, adică în cursul de şépte miĭ de anĭ aprópe. — Apoĭ dacă pământul nostru a putut, dupe o epocă de ghiaţă, a se încălḑi din nuoŭ, ellŭ n'a îmbătrînit încă; fiind-că bătrîniĭ când aŭ recit odată, nu se maĭ încălḑesc; răciala este atuncĭ precursorul morţiĭ.

Dar acum ni se presinta cuestiunea esplicăreĭ acestor schimbărĭ marĭ şi diverse în temperatura pământuluĭ nostru.

Cât pentru răcirea graduală şi regulată a suprafăcieĭ pămîntuluĭ de la momentul creaţiuneĭ sale până la sosirea epoceĭ ghiaţoelor, acésta se esplică lesne dupe legile fiisice ale răcireĭ corpurilor. Un corpŭ cald care se află încongiurat d'un meḑiŭ rece, trebue să se răcéscă şi elŭ. Dacă iarna e frig affară şi în casе caldŭ, când deschidem uşea şi o lăsăm cîte-va momente deschisă, atuncĭ şi casa se va reci şi va priimi o temperatură ecuală cu aceia ce se află afară. Apoĭ astronomiĭ aŭ calculat că in spaciul Universuluĭ domină un frig teribil de 50°R sub Zero; adecă, dacă ne imaginăm că sórele ar lipsi a încălḑi pămîntul nostru, acesta ar avea tot dauna un frigŭ care abia îl găsim la polu; un frigŭ în care spirtul şi mercuriul înghieţa, în cât putem să'l batem cu ciocanu! Aşia dar, globul pămîntesc fiind la începutul seŭ fórte caldŭ şi aflînduse în miḑlocul spaciuluĭ universal de ast-fel de frig, a trebuit să se răcéscă, pînă să se pue într'un ecuilibru cu căldura (saŭ maĭ bine cu frigulŭ) goliciuneĭ spaciuluĭ care'l încogiura.

Acumŭ putemŭ se ḑicem, ca căldura care esistă pe pămînt şi care face posibil ca animalele să trăéscă şi plantele să înflorésca, acéstă căldură nu este a pămîntuluĭ, ci împrumutată de la sóre. Pămêntul, un moment fără sóre, ar deveni o teribile Siberie, o Spiţberg, cu tótă spaima ţerrilor polare, residenţa morţiĭ; fiind-că vieaţa nu póte să isbutéscă acolo.

Ast-fel se esplică răcélă graduale a suprafacieĭ pămêntuluĭ, în cursul nenumăraţilor seculĭ până la sosirea epoceĭ ghiaţoelor.

În esplicaţiunea acesteĭ epoce, se află dificultatea cea maĭ mare. Nu putem până acum a ne esplica cum a venit îndată, că se ḑicem aşia, acest crivéţŭ peste tot pămêntul şi'l a acoperit cu ghiaţă? Dacă ar fi posibil a ne imagina că sórele ar fi lipsit în acéstă epocă, esplicaţiunea ar fi lesne; căcĭ, precum am ḑis, fără sóre, pămîntul nostru ar fi un glob de ghiaţă Dar Astronomiea arată că e cu totul imposibil a ne imagina că sórele să fi lipsit măcar un moment din Universŭ. Căcĭ sórele este punctul centralŭ al lumeĭ nóstre; prin atracţiunea sa, ellŭ regulésă mersul corpurilor cereştĭ în spaciul Universuluĭ; fără sóre, lumea ar deveni un chaos, o anarchie şi lovirĭ reciproce ar nimici pe pămênt şi toţĭ planeţiĭ care compunŭ sistemul nostru solar.

Este un astronom care a vrut a esplica sosirea epoceĭ ghiaţoelor într'un mod fórte ingenios şi a ajuns cu argumentul seŭ la resultatul destul de trist şi destul de îngrositor: adecă, că un potop de ghiaţă trebue se se întimple pe pămînt în fie care 15000 de anĭ, însă într'un mod alternativ, odată pe emisfera nordica şi altă dată pe emisfera meridionale; ast-fel că potopul cellŭ dupe urme, a venit de la nord şi a dărîmat emisfera meridionale, pe când potopul viitor, va veni de la sud, d'acolo vor veni ghieaţóe imense care vor nimici emisfera nordică, adecă acoderind'o cu apele oceanuluĭ. Europa nóstră civilisată, nordul Americeĭ cu bumbacul eĭ şi cu nenorocita cuestiunea a sclavilor, care face acum atîta vărsărĭ de sînge; apoĭ şi Siberia cu toţĭ Knunţiĭ şi tóte oftările sale, se vor affunda în sînul măreĭ.

Desvoltarea acestuĭ argument complicat şi ingenios, şi în genere, cuestiunea despre viitorul pămîntuluĭ, dacă este probabil (dupe cono-

sciinţele nóstre actuale) a presupune că pămîntul va deveni iar o dată prada unuĭ cataclismŭ, care va nimici totŭ genulŭ nostru uman cu tótă gloriea nóstră; aste va forma obiectnl articolului viitorŭ care va purta înscripţiunea „Despre viitorul pămêntuluĭ“ şi va forma articolul cellŭ dupe urmă all serieĭ articolelor intitulate „Omul şi pămêntŭ.“ B.

FLUTURUL CU CAPŬ DE MORT.

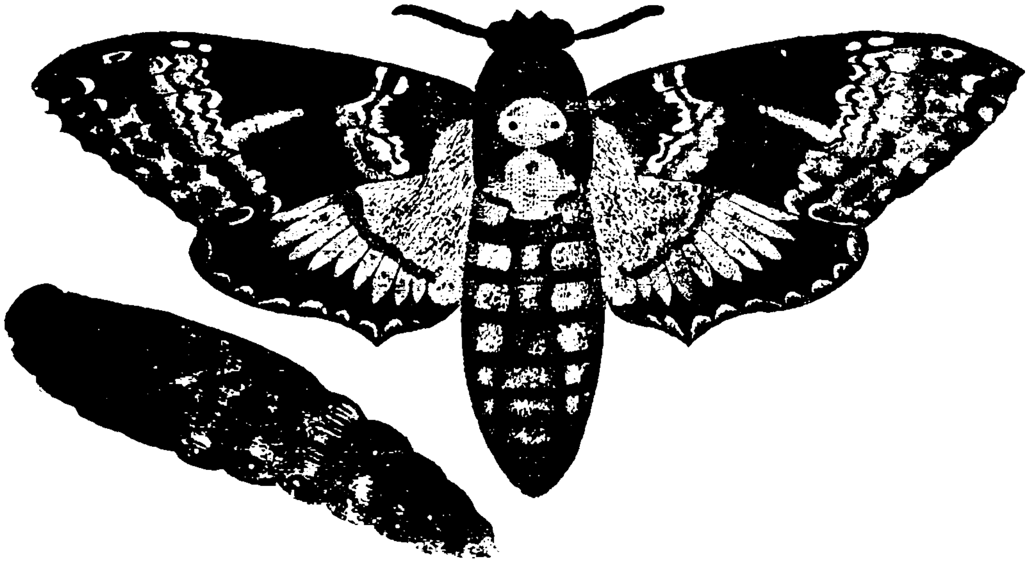

Fig. I.

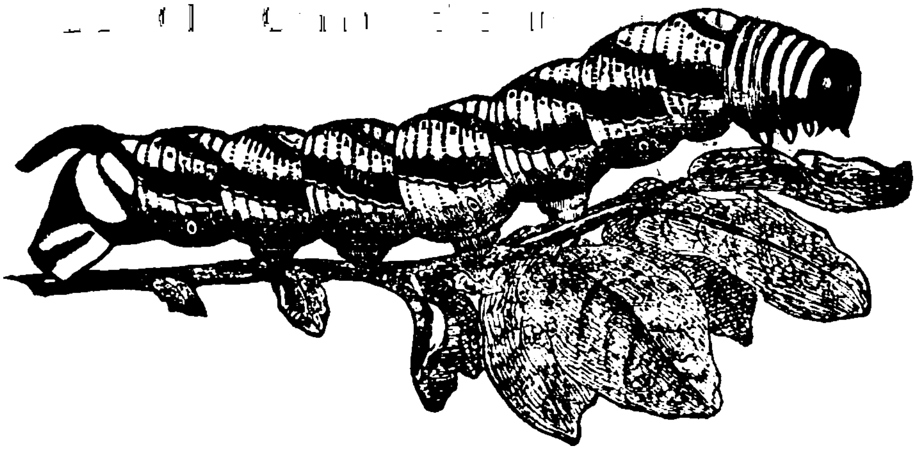

Fig. II

Sphinx Atropos

(Flutoru cu cap de mort. Fig. 1, fluturile mi Nimfa; fig. 2. Larsa)

Sunt nisce numiri pentru differite obiecte alle Natureĭ, care n'aŭ in sine nicĭ o justificaţiune reală, ci sunt producţiunele imaginaţiuneĭ nóstre. Aşia s. e. Zodiacul în cer este compus d'un berbec, d'un taur, un leŭ, o căprióre, o scorpiă un rac, un pesce, o cumpenă (balanţe,) o fecióră etc. Oare esista în cerŭ intr'adevăr asemenea lucruri? Oare este in cerŭ un bilciŭ de berbecĭ şi taurĭ? óre este acolo băcăniă unde se vinde pesce şi racĭ cu balanţe? óre se află în cerŭ o comedie unde se arată leĭ, căprióre, scorpione şi alte asemenea lighióne? Maĭ cu seamăce caută o fecióră în cerŭ? căcĭ acolo nu va găsĭ nicĭ odată un bărbat fiind-că n'are ḑestre, nicĭ macar un petec de moşie, fiind-că tóte moşiile sunt pe pămînt!

Dar imaginaţiunea ómenilor e fórte produclivă, fórte fecondă în creaţiunile eĭ ea'şĭ a imagenat că cutare constellatiune aduce a minte forma unuĭ pesce, saŭ a unuĭ berbece şi aşia 'ĭ a dat numirile lor fantastice, care s'aŭ priimit la tóte popórele din timpurile celle maĭ antice, păne în ḑioa de astăḑĭ.

Tot o asemene circomstanţe s'a întâmplat cu fluturile care formeadă objectul acestuĭ articol. Fiind-că s'a vădut că ellŭ pórtă pe capul seŭ un desemn (o figură) care seamenă ceva cu acela al capuluĭ unuĭ mortŭ, de aceea îĭ a datŭ numîrea de fluture cu cap de mort; chiar celebrul şi seriosul naturalist Linné, îĭ a dat numirea de Sphinx Atropos (un ceva misterios al morţiĭ). Apoĭ dacă la ómeniĭ de sciiţă ca Linné, desemnul bizar al acesteĭ insecte a făcut o impresiune aşia de mare, óre trebue să ne mirăm că poporul a încongiurat esistinţa acestuĭ animal mic, cu nisce legende (pevestirĭ) din celle maĭ îngrodităre?

Dar şi modul particular cu care acest fluture se transformă din starea sa de larvă în aceea a unuĭ fluture perfect, este aşia de streină şi de bizare, în cât a şi dat loc imaginaţiuneĭ poporuluĭ d'a îşĭ închipui feliurimĭ de lucrurĭ fórte estravagante; căcĭ acest fluture, îndată şi fără veste se vede eşit din adincimea pământuluĭ; apoĭ ce trebue poporuluĭ maĭ multŭ de cât a vedea un insect cu un capŭ de mort eşind îndată din pământ, ca se'şĭ imagine că asta este chîar mórtea în persónă, arătânduse ómenilor spre a'ĭ vestĭ nisce evenemente teribile şi spăimântóre! — Latreille istoricesce că într'un timp când a început a domni o epidemie teribelă în Bretagne (în Francia) îndată s'a vădut eşind din pământ o mulţime de fluturĭ cu cap de mort şi poporul a credut că aceştĭ fluturĭ aŭ adus mórtea.

Să ajjutăm încă că acéstă insectă, când sbóră, scóte cu aripele sale un glas care sémănă c'un plâns jalnic. Naturalistiĭ n'aŭ putut păne acum se esplice acest fenomen, dar babele bătrâne eraŭ maĭ fericite; ele le aŭ esplicat îndată: dicând ca asta însemnéde vestirea plânsuluĭ ce se va plânge pentru unu care va muri. — Cu tóte acestea, este un fapt curios confirmat prin maĭ mulţi naturalistĭ serioşĭ: adecă, că tóte celle alte insecte se sperie d'acest glas şi dacă un Atropos se arată într'un stup de albine, se pretinde că tóte albinele remân încremenite de spaimă, parcă a fi paralisate în mişcările lor şi fluturul cu cap de mort, jefuesce stup fără nicĭ o resistenţe şi ear se întâmplă că câteva albine cutedătóre să'llŭ atace. S'a şi vădut că, când aceste curagióse albine aŭ omorîtŭ p'acest fluture mare, şi fiind-că corpul seŭ e prea greŭ că săllŭ pótă da afară, de aceea îl acopere cu totul c'un strat de ceară, ca vederea luĭ se nu sperie pe celle alte albine, şi aşia remîne cadavrul luĭ multŭ timp în stupŭ fără să facă vr'o vătamare.

Partea cea maĭ importantă a acestuĭ fluture este colórea luĭ, care este fórte variată; adică colórea aripilor salle din 'nainte e óchese-roşie şi acoperită cu vărgĕ albastre şi negre, trase într'un mod neregulat; unde aceste vârgĭ suntŭ negre de tot, acolo se arată o mulţime de puncturĭ micĭ şi albe. Aripile de dinderet, suntŭ portocaliĭ, cu legăturĭ negre; colórea acestuĭ fluture seamenă ceva cu colórea vespeĭ, dar umbletul luĭ seamene cu acella al tigruluĭ; de aceea îl numesc în Anglia fluturul tigru (Be-tiger-Hawk-Moth). Figura nóstră (No. I.) de şi nefiind colorată, este în stare a arăta forma, desemnul capuluĭ şi mărimea naturale a acestuĭ fluture.

Tot în alăturata figură (No. 2) vedem larva acestuĭ fluture; ea este de colórea verde deschisă şi bate în galben, arătând vărge diagonale, d'o colóre cam neagră, alternind cu liniĭ albe; celle 3 secţiunĭ ale capuluĭ sunt, albastrie-verdişóre; peste fie-care picior, are o gaură neagră, încongiurate cu liniĭ albe (ear semn de doliŭ şi de mórte); asteaşsunt întrările tracheelor (saŭ alle organelor respiratoriĭ) alle acestuĭ animal, pe unde resuflă. Când larva se tîrresce, atuncĭ pelea eĭ seamenă cu aceea a unuĭ tigrŭ (animalul care represintă nimicire şi mórte nesăturată în lumea însufleţită). În timpul primevăreĭ, se face marea metamorfosă a acestuĭ animăl, schimbînduse dintr'o larvă în stare de Nimfă şi în fine devenind fluture.

Iu câmpiile nóstre acest fluture sĕ ţine de multe orĭ pe cartofi, adecă pe frunda acesteĭ plante; apoĭ se scie că tocmaĭ frundele cartofilor (solanum tuberosum) coprinde o otravă (ca maĭ tóte plântele din familiea Solaneelor). Eaca că nu trebue să ne mirăm, că fluturul cu cap de mortŭ se ţine tocmaĭ pe cartofĭ; fiind-că mórtea şi otrava se rudesc fórte mult şi aicĭ se adevereade proverbul care dice: spune'mĭ cu cine umblĭ, şi o să'ţĭ spuiŭ cine eştĭ.

B.

CĂLĂTORIE ÎN ITALIA.

ROMA III.

Calea Apia; supranumită **regina viarum** este unulŭ din cele maĭ celebre monumente de geniŭ și de puterea romană. Ea a fostŭ începută în anul 312 în I. Ch- de Appius Claudius, patriciŭ c'o energică voință; ea ducea de la Roma la Capua ș'apoĭ maĭ în urmă s'a prelungitŭ până la Brinde.

Pe *Calea Apia* se allă maĭ multe morminte celebre: precum mormîntulŭ luĭ Scipion, Seneca al Cecilieĭ Metella, fia luĭ Qintus Metellus și femeea triumviruluĭ Crassus. Acest mausoleŭ gigantesc de formă circularie și lucratŭ cu bloce de traverlin este unu din ceĭ maĭ bine conservațĭ. Nu departe într'o mică vale se află și fântana Egeria, după numele nimfeĭ Egeria. care se dice că dicta luĭ Numa Pompilie legile ce trebuia să dea poporuluĭ romanŭ.

Maĭ 'naintă d'a ajjunge la acéstă fontănă se află o mică biserică: **Domine quo vadis,** numită astŭ-felŭ, fiind că, dupe o legendă Sf. Petru eșind din Roma, a întălnitŭ în locul acella pe I. Ch. purtăndŭ crucea; 'ĭ dise: Domine quo vadis? Doamne unde te ducĭ? Christŭ i respunde că merge la Roma ca să se urce din nuoŭ pe cruce. Apostolul înțelese și se întórse împreună cu Christŭ ca să înfrunte suferințele de martir.

Catacombele Romeĭ se întind la distanțe marĭ în differite direcțiunĭ împregiurul didurilor cetățeĭ și formeadă o încurcătură de drumurĭ sutterane de coridóre strâmte, de galeriĭ înfăcisind din distanție în distanție nisce felurĭ de camere pătrate, care serveaŭ de oratariĭ crestinilor. Aste catacombe dintre care unele aŭ până la cincĭ etagiurĭ sunt săpate în straturĭ de pouzzolane (un fel de piatră volcanică). Se dice că maĭ întăiŭ catacombele numite Arenaria serveaŭ de carriere de construcțiunĭ; elle eraŭ sepate de crescinĭ în timpul persecuțiuneĭ ca să îngrópe morțiĭ și să ție acolo conferințe secrete. Elle serveaŭ dar de cimitirie și de oratorie.

După domnia Antoninilor, obiceiul d'a arde morțĭ fu abandonat, păgâniĭ începură a imita pe crescinĭ și sapară ca și dânșiĭ catacombe ce le serveaŭ de cimitrie. Pe maĭ multe morminte se găsesce inscripțiunea **Diis manibus**; altele aŭ inscripția păgănă în'untru și crestină pe din afară. În general catacombele nu suntŭ plinede cât de imagine plăcute și consolante (mângăitóre). Când am visitat catacombele eram împreună c'un frances și aveam înaintea nóstră un călugăr cu felinarul într'o mamă și cu tórția într'alta, și după o preumblare de vr'o 20 minute vădind miĭ de morminte aședate unul peste altul care nu conținéŭ de cât cenușa corpurilor, óse și cranie umane, mă simțiŭ pătruns d'un ce de care nu'mĭ putém da socotélă; atuncĭ 'mĭ aduseiŭ aminte de vorbele luĭ Virgil: „horror ubique aminos, simul ipsa silentia terrent." Catacomuele din Roma de și renumite sunt însă maĭ pucin frumóse și maĭ pucin spaciόse de cât celle din Neapole.

Tivoli (Tibur). La distanția de treĭ ore departe de Roma trecând prin locurĭ pitoresce și printr'o frumóse și întinsă pădure de maslinĭ ajjunsserăm la acest vechiŭ oraș all Siculilor care a devenit un loc de desfătare pentru Romanĭ. Maĭ multe personage illustre aŭ avut acolo villas; aice se găsesce cineva în mid-locul suvenirilor luĭ Mecena, Horațiŭ, Properciŭ, Catulu, etc. Zenobia calebra regina Palmyreĭ aci a petrecut captivitatea și numele eĭ a remas la băile de **aquae albulae** înfrumusețate de dansa cu numele: **bagni di regina.**

Afară de frunusețele naturale alle situațiuneĭ, Tivoli attrage curiositatea prin remășițele salle antice. Aicĭ se acă la o posițiune încântătére **templul Sibyleĭ,** monument celebru prin gravurile salle. Avest mic edeficiŭ circular, pus pe marginea uneĭ prăpăstiĭ și în facia a duoe cascade frumóse, tot așia de înalte ca și Gavarnia din Pirineĭ, a păstrat 10 din 18 colóne c'a avut la început. Uniĭ credŭ că acest templu este allŭ Vesteĭ. Coborând de la templŭ în vale se găsesce o grottă (pestere) frumósă numită grotta luĭ Neptun lungă care se aruncă cascada Sibyleĭ și unde se formeadă o admirebilă feerie naturală prin nenumeratele curcubee ce se produc în picăturile de apă și se respândesc în erŭ. La o mică distanță se află o mulțime de micĭ cascade asedate unele lângă altele și numite cascatelle; apoĭ vine Villa d'Esta unde se afla re-

numitele 100 de fântânĭ pusse în rând pe duoe şirurĭ, şi alte cascade şi jocurĭ de ape plăcute. Într'astă guădină frumòsă se află Roma în miniatură lucrată în piatră, ceĭ duoĭ gemenĭ Romulu şi Remu sugând la lupòică. Înfine se află la Tivoli nisce frumuseţe naturale ce anevoe se pot descrie şi din care anevoe se pòte cineva deslipi, câcĭ elle ating prea mult sufletul observatorulă.

NEAPOLE I.

Origina cetăţeĭ Neapole se urcă la o depărtată vechime şi a dat loc la multe suposiţiunĭ. Primul eĭ nume 'ĭ vine de la Sirena Parthenope Divinitate feniciană şi fu formată în urmă de duoe cetăţĭ grecescĭ παλὲοπολὶς (oraş vechiŭ) şi νεαπολης (oraş nuoŭ), şi 'ĭ a remas acest din urmă nume. Acéstă cetate grécă fu locuinţa de predilecţiune a maĭ multor împaraţĭ şi o numea: *vesela, învaţată, nelucrătóre.* La căderea imperiuluĭ ea se deosebea încă atât prin theatrele salle cât şi maĭ mult ca loc de desfătare. Stricăciunile barbarilor fură ast-fel în cât nu maĭ conservă urme din vechia sa mărime, ş'o lăssară miserabile, studiele care erau una din gloriele salle, dispărură şi fu cotropită de ignorarţia ce se'ntinse peste tótă Europa. Neapole cu tótă vechimea sa, abia conserva váte-va remăşiţe visibile de monumente construite de ceĭ d'întâiŭ colonĭ grecĭ saŭ romanĭ.

Solul (pământul) Neapoleĭ esle cu totul volcanic format, d'o parte de Vesuvu ear d'alta de mulţimea micilor volcanĭ din campi flegreĭ ce se întind până la Cumes. Collinele (dealurile) împregiurul Neapoleĭ sunt remăşite de cratere după crm dovedescŭ formele lor şi materiile care le compun. Formaţiea iuferióră este compusă d'un tuf (pământ petros), massivŭ saŭ agregat (adunătură) de remăşiţe de petre poncie legate printr'un ciment d'aceeaşĭ natură şi unde se găsesc fragmente de Trachyt de Feldspath alb şi câte-va conchiliĭ marine. Formaţiea superióră este tótă de materiĭ fără legătură precum lapili, piatră poncie, nisip, puzolane.

Neapole are o situaţiune desfătătóre căria nu putem compara de cât póte aceea a Constantinopoleĭ. Astă posiţie este aşia de frumósă în cât multor călătorĭ a inspirat aste vorbe pline de entusiasm „Voir Naples et mourir!" Cetatea e aşeḑată în amfitheatru ca şi Geuna, pe collinele ce învecinesc marea, în miḑlocul uneĭ panorame variate d'acăruĭ privire ochiul nu se pòte ostenĭ nicĭ odată. La răsărit se'naltă Vesuvul, vederéni îmbrăcişaḑă golful, marea azurie şi insulile salle cu relief pitoresc. În lungul ţermurilor plecând d'n cetate se'ntind o mulţime de sate: Portici, Resina, Torre del greco etc; de parte cea-laltă se află Collina şi Grotta luĭ Pausilippe, Pouzzole, Lacul Agnano unde se află celebra grott'a câneluĭ (1), capul Misen, Cumes...

Unul din caracterele propiĭ la Neapole este miscarea continuă, animaţia populatieĭ salle gesticulatóre şi strigătóre, tot-d'auna veselă şi inclinată spre bufonăriĭ. Napolitanul este un fel de grec degenerat înfacişind un constrast singulariŭ cu Romanul, care pare că pastreaḑă óre care situaţie seriósă, óre care demnitate, ca cum ar avea totd-auna înaintea sa mărirea trecută a *oraşuluĭ şi a strămoşilor seĭ.* O climă *fericită,* o *natură* totd-auna *veselă, precum şi* viaţa lor din public, contribue a întreţine ast temparament vesel, maĭ cu seamă în classa de jos. Cea ce ne a frapat maĭ mult la acest popul meridional aşia înflăcărabil este caracterul blând şi tolenranţia locuitorilor. Dar ceea ce este maĭ curios la Neapole şi în maĭ multe oraşe meridionale alle Italieĭ, este că maĭ multe stradə şi pieţe sunt cotropite de meseriaşĭ, precum: tîmplarĭ, ferarĭ, plăpomarĭ care lucréḑa afară în uliţe înaintea prăvăliilor; bucatariĭ întind căldările cu bucate şi caḑanele cu macaróne în lungul uliţilor, şi gătesc ast-fel afară fără să aibă chiar corturĭ care săĭ adăpostéscă de arşiţa sóreluĭ. Din tóte părţile esse parfum de carne friptă, de pesce, de macaróne de porumbi ferţĭ etc; ear mulţimea (populul desculţ) se îndéssă şi dă ocolo împregiurul cazanelor surveghind şi aşteptând, ceĭ maĭ mulţĭ cu străchiinile şi cu lingurile în mână, pená se gătesc bucatele, şi apoĭ când sunt gata fie-care se apropie de cazan şi umple strachina se aseaḑă pe câte o piatră iĭ mănâncă cu poftă.

(Finitul în No. viitor. **A.**

(1) Dȣпъ че am вisitat temпlȣl lȣĭ Seraпis deskris în No. 6 all aчestȣĭ jȣrnal, amȣ strъbъtȣt o пarte din Campi flegrei (kъmпiile arzetoare), distrikt вolkanik akoпerit k'o *mȣlцime de kratere* вolkaniчe stinse, шi solfatera, пe ȣnde tremȣrъ пъmîntȣl sȣbt пaшĭ шi sȣnъ a sпart kъnd kade o пiatrъ d'asȣпra, шi пe ȣnde noaптea se вede flakъre шi am ajjȣns la чelebra grotta a kъnelȣĭ kare în realitate nȣ este de kît o gaȣrъ înfȣndatъ în koasta ȣnei 'nalte kolline în пъȣntrȣ kъreĭ nȣ пot intra de kît 3-4 пersoane tinъind kaпetele aпlekate ka se nȣ se loveaskъ de пartea de sȣs, шi într'adeвъr пe пartea de jos a aчestei пretinse grotte se degagia aчid Karbonik.

În eпoka kînd Chimia nȣ esista, kînd teoria gazelor era nekȣnoskȣtъ, era o mare kȣriositate astъ grottъ ȣnde animalele se asfiсsia în 12 minȣte, ȣnde lȣmenarea arde la oare kare înъlцime шi se stingea aпroпiindȣ-se de пъmînt. Sȣверanii aȣ îmпins kȣriositatea пъnъ a faчe esпerienцia kȣ sklaвiĭ kare mȣreaȣ akolo. Пliniȣ în ȣвraцele salle вorbesчe de aerȣl mortifer kare se esalъ din пъmînt, dar nȣ dъ niчĭ o esпlikaцie. Astъzĭ, kînd toatъ lȣmea sчie kъ gazȣl aчid karbonik nȣ poate sъ întreцie вiaцa, kъ stinцe korпȣrile înflъkъrate шi kъ din kaȣsa densitъцei (desimeĭ) salle maĭ mare de kît aчeea a aerȣlȣi, kade în stratele inferioare alle atmosfereĭ, ar fi o krȣdъ kȣriositatea d'a introdȣчe în interiorȣl groteĭ ȣn animal d'o talie mikъ пrekȣm ȣn kîne o пisikъ etc. шi a пriвi kȣm kade în konвȣlsiȣnĭ шi în agonie.